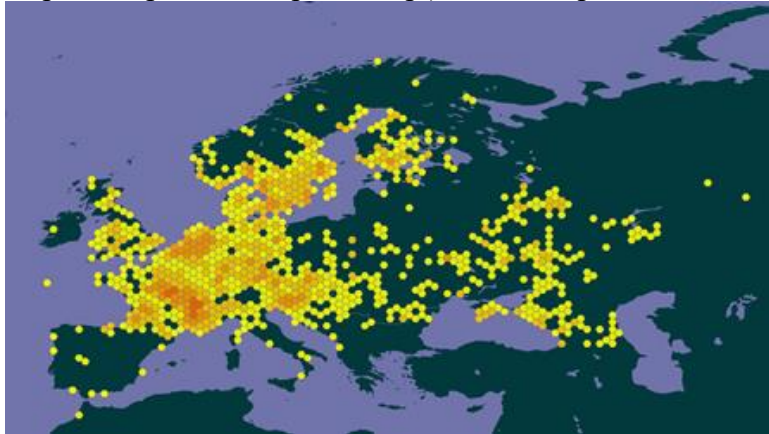

СТАНОВИЩЕ
на Център за оценка на риска по хранителната верига
относно риска, свързан с изхранване на патици мюлари с царевица,
съдържаща семена от *Ambrosia* spp.

Родът *Ambrosia* (семейство *Asteraceae*) съдържа 26 признати таксона¹ [1], наброява повече от 40 вида и е с произход Северна Америка.

Няколко вида *Ambrosia* са въведени в Европа, а именно: *Ambrosia artemisiifolia* L. (пелинолистна амброзия), *Ambrosia trifida* L. (триделна гигантска амброзия) и *Ambrosia psilostachya* DC (многогодишна амброзия). Най-разпространеният вид в Европа и Европейския съюз (ЕС) е *A. artemisiifolia*. Силно засегнатите райони в Европа са долината на р. Рона във Франция, Северна Италия, Унгария, някои страни от Балканския полуостров (България, Хърватия, Сърбия и др.), както Украйна и Южна Русия [2].

Разпространение на *A. Artemisiifolia* в Европа - 2020 г.

Източник: Глобален фонд за биологичното разнообразие в световен мащаб

През 1974 г., за пръв път в България са открити семена от *A. trifida* във фуражна царевица, внос от САЩ, на пристанищен граничен пункт. През 1978 г., са открити първите растения *A. trifida* и *A. arthemisiifolia* близо до пристанищата Бургас и Варна, както и близо до предприятие за фураж край Мизия и железопътната гара край Костинброд. По-късно, *A. arthemisiifolia* е установена и в района на градовете Враца и Лом, пренесена чрез внос на царевица за фураж от бивша Югославия. В България, *Ambrosia* се среща в насажденията от слънчоглед, царевица и пшеница. Видът вече е широко разпространен по Черноморието, Североизточна България, Дунавската равнина, Предбалкана, Софийско, Тракийската низина и други.

A. artemisiifolia е едногодишно тревисто растение (плевел). Опрашва се от вятъра. Цъфти между юли и септември. Всяка година произвежда хиляди семена, които запазват способността си за покълване до 40 г. Цветният пращец на *Ambrosia* е един от най-агресивните алергени в света. Мъжките цветове произвеждат големи количества цветен пращец, като едно растение може да произведе > 100 милиона зърна Polen [3, 4]. Активният сезон на цветния пращец на *Ambrosia* spp. е от края на август до октомври.

¹ Integrated Taxonomic Information System

http://www.itis.gov/servlet/SingleRpt/SingleRpt?search_topic=TSN&search_value=36495

Ambrosia е плевелът на глобализацията – семената са лесно преносими на близки и далечни разстояния и бързо завладяват пустеещи и необработваеми площи. Растението се разпространява естествено чрез пренос на семената, движението на животни и повърхностни води, както и в резултат на човешки дейности. Най-често навлиза в териториите чрез транспортиране със селскостопански машини/оборудване или изкопни маси.

A. artemisiifolia присъства като плевел в много култури, но се среща по-често при пролетните култури, особено при слънчогледа, отколкото сред зимните култури. Много често семената от *Ambrosia* замърсяват фуражните суровини като царевица, пшеница, слънчоглед, просо, фъстъци, соя, грах и фасул, и могат да бъдат внесени със зърно от заразени към не заразени райони. Съществуват доказателства, че наличните в търговската мрежа фуражи за птици често са замърсени със семена на *A. artemisiifolia* [5, 6]. Фуражите за животни, пуснати за продажба в ЕС, се обработват преди употреба и процедурите като смилане, гранулиране и/или термична обработка почти напълно унищожават семената на *Ambrosia*. За разлика от това, храните за птици, използвани за диви и декоративни птици (в клетки), които често са замърсени със семена от *A. artemisiifolia*, обикновено не се преработват и поради това могат да допринесат за разпространението на жизнеспособни семена от *Ambrosia* [2].

A. artemisiifolia е идентифицирана от Американския департамент за селско стопанство – здраве на животните и растенията (APHIS) като вреден плевел в щатите Илинойс, Мичиган и Орегон. През 2006 г., в Швейцария използването на фуражи за птици, заразени със семена от *Ambrosia* е забранено. Също така, *Ambrosia* spp. са включени в редица списъци за вредители, сред които: Списък със стоте най-вредни инвазивни чужди видове в Европа (DAISIE), Глобална програма за инвазивни видове (GIPS), Глобален списък на плевелите (GCW), както и в Северноевропейска и Балтийска мрежа за инвазивни чужди видове (NOBANIS).

През 2010 г., Европейският орган по безопасност на храните (ЕОБХ) публикува научно становище за възможните ефекти върху общественото здраве, здравето на животните и околната среда от по-нататъшното разпространение на плевели от род *Ambrosia* (включително *A. artemisiifolia* - пелинолистна амброзия) в ЕС [2]. По искане на Европейската комисия становището обръща особено внимание на ролята на храните за животни, по-специално семената за птици, в подпомагане на разпространението на плевелите. Основните заключения на становището са, както следва:

1. По отношение на въздействието върху околната среда от по-нататъшното разпространение на *Ambrosia* spp. в ЕС, Панелът по здраве на растенията (PLH Панел) към ЕОБХ заключава, че няма преки доказателства, че *Ambrosia* spp. причиняват изчезване на растителни видове. Въпреки това, съществуват някои индикации, че *A. artemisiifolia* може да стане силно инвазивна в дадени екологично значими местообитания и че при определени условия, обикновено в местообитания, нарушени от човешка дейност, *A. artemisiifolia* може да бъде свързана с обедняването на видовото богатство.

2. Най-сериозните неблагоприятни здравни ефекти за хората на *Ambrosia* са свързани с алергенността на цветния пращец, причиняващ алергичен риноконюнктивит и астма, като кожните алергии и хранителната алергия играят второстепенни роли. *Ambrosia* може да предизвика кръстосана чувствителност при пациенти към други алергени, включително хранителни алергии. Ако *Ambrosia* spp. станат често срещани видове в Европа, алергията към *Ambrosia* ще се превърне в значителен здравен проблем. За опазването на общественото здраве е от значение да се ограничи във възможно най-голяма степен по-нататъшното разпространение на *Ambrosia* spp. в ЕС.

3. Панелът CONTAM отбелязва, че има известни доказателства за алергенност при животните, особено във връзка с обструктивни заболявания на дихателните пътища при коне както и кучета, които са чувствителни към семената на *Ambrosia*. Няма доказателства, че видовете *Ambrosia* образуват вторични растителни метаболити, които да са клинично значими за селскостопанските животни.

Изисквания по отношение на Ambrosia в законодателството на ЕС

Ambrosia spp. са добавени към списъка на вредните ботанически примеси, включени в Директива 2002/32/ЕО². Приложение 1 към Директивата определя границите на количествата на нежеланите вещества в храните за животни, съотнесено към фуражи със съдържание на влага от 12 %.

С Регламент (ЕС) № 574/2011³ на Комисията се въвежда изискването фуражните суровини и комбинираните фуражи, съдържащи несмлени зърна и семена да съдържат семена от *Ambrosia* spp. в количество максимум 50 mg/kg (съотнесено към фуражи със съдържание на влага от 12 %). Вземайки предвид теглото на семе на *Ambrosia* от 5 mg, това означава около 9 до 10 броя семена на kg фураж/фуражна суровина.

Изключение е направено за просо (зърна от *Panicum miliaceum*) и сорго (зърна от *Sorghum bicolor*), които не се дават директно за изхранване на животните, поради което могат да съдържат семена от *Ambrosia* spp. максимум до 200 mg/kg (съотнесено към фуражи със съдържание на влага от 12 %).

С Регламент (ЕС) № 1275/2013⁴ на Комисията по погрешка е заличена бележка под линия относно наличието на семена от *Ambrosia* spp. във фуражните суровини в приложение I към Директива 2002/32/ЕО. Опитът е показал, че е необходимо някои от разпоредбите в тази бележка под линия да бъдат по-строги, за да се предотврати разпространението на семена от *Ambrosia* в околната среда. Поради това, с Регламент

² Директива 2002/32/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 7 май 2002 г. относно нежеланите вещества в храните за животни, *специално българско издание: глава 03 том 042 стр. 42-53.*

³ Регламент (ЕС) № 574/2011 на Комисията от 16 юни 2011 година за изменение на приложение I към Директива 2002/32/ЕО на Европейския парламент и на Съвета по отношение на максимално допустимите граници за нитрити, меламин, *Ambrosia* spp. и при преминаването на някои кокцидиостатици и хистомоностатици, и за консолидиране на приложения I и II към директивата, *ОВ L 159, 17.6.2011г., стр. 7-24.*

⁴ Регламент (ЕС) № 1275/2013 на Комисията от 6 декември 2013 година за изменение на приложение I към Директива 2002/32/ЕО на Европейския парламент и на Съвета по отношение на максимално допустимите граници за арсен, кадмий, олово, нитрити, етерично синапено масло и вредни ботанически примеси, *ОВ L 328, 7.12.2013г., стр.86-92.*

(ЕС) № 2015/186⁵ на Комисията се възстановява текстът на бележката под линия в посоченото приложение, която гласи:

*„В случай че се предоставят категорични доказателства, че фуражната суровина (зърно или семена) е предназначена за смилане или раздробяване, не е необходимо тази суровина, ако съдържа семена от *Ambrosia* spp. в количество, несъответстващо на определените граници, да се подлага на почистване преди смилане или раздробяване, при условие че:*

- *пратката се транспортира като едно цяло до предприятието за смилане или раздробяване и предприятието за смилане или раздробяване е предварително уведомено за наличието на високо съдържание на семена от *Ambrosia* spp., за да може да предприеме допълнителни предпазни мерки, за да се предотврати разпространението в околната среда, и*
- *са предоставени солидни доказателства, че са взети предпазни мерки, за да се предотврати разпространението на семената от *Ambrosia* spp. в околната среда по време на транспортирането до предприятието за смилане или раздробяване, и*
- *компетентният орган е дал съгласието си за транспортирането, след като е осигурил спазването на горепосочените условия.*

В случай че тези условия не са спазени, пратката трябва да бъде почистена преди каквото и да било транспортиране в рамките на ЕС, като получените при почистването остатъци трябва да бъдат унищожени по подходящ начин.“

Изисквания по отношение на *Ambrosia* на национално ниво

В националното законодателство с Наредба 10 от 2009 г.⁶ се въвеждат изискванията на законодателството на ЕС по отношение на съдържанието на семена от *Ambrosia* spp. във фуражни суровини (зърно и семена) и комбинирани фуражи, съдържащи несмлени зърна и семена.

Ежегодно, със заповед на изпълнителния директор на Българската агенция по безопасност на храните се определя списък на икономически важните вредители по земеделските култури (*A. artemisiifolia* L. и *A. trifida* L. са включени), които подлежат на системни и постоянни наблюдения. За 2022 г. е издадена Заповед № РД 11-126 от 28.01.2022 г. с приложен списък и изпратена за изпълнение до Областните дирекции по безопасност на храните.

Заклучения и препоръки

1. По отношение на фуражите семената на *Ambrosia* spp. са определени като вредни ботанически примеси, поради което представляват сериозна, потенциална и предвидима заплаха, която би могла да възникне по време на изкупуване и съхранение на фуражни суровини (зърно и семена). Това налага прилагането на контролни механизми за постигане на съответствие с нормативните изисквания за съдържание на семена на *Ambrosia* spp.

2. В законодателството на ЕС има установена максимално допустима граница за съдържание на семена на *Ambrosia* spp. от 50 mg/kg във фуражни суровини и комбинирани фуражи, съдържащи несмлени зърна и семена. Недопускането на

⁵ Регламент (ЕС) 2015/186 на Комисията от 6 февруари 2015 година за изменение на приложение I към Директива 2002/32/ЕО на Европейския парламент и на Съвета по отношение на максимално допустимите граници за арсен, флуор, олово, живак, ендосулфан и семена от *Ambrosia*, *OB L 31, 7.2.2015г., стр. 11-17.*

⁶ Наредба 10 от 3 април 2009 г. за максимално допустимите концентрации на нежелани субстанции и продукти във фуражите (Обн. ДВ, бр. 29 от 17 април 2009 г., посл. изм. ДВ, бр. 26 от 22 Март 2020 г.)

употребата на замърсени храни за животни с интактни/необработени семена на *Ambrosia* spp., е много вероятно да ограничи разпространението на тези плевели.

3. Преработените комбинирани фуражи, използвани в птицевъдството, преминават технологична обработка, която значително намалява броя на жизнеспособните семена на *Ambrosia* spp.

4. На база достъпните литературни източници няма данни за съществен риск за здравето на изхранваните птици (в случая патици мюлари) с фуражна царевича, отговаряща на изискванията за съдържание на семена на *Ambrosia* spp. Въпреки това, съществува реален риск от разпространението на плевела (чрез семената) в околната среда, най-вече в незасегнати райони. Съществува риск за здравето на персонала, който работи със замърсен фураж, при което е възможно да се предизвика алергия, астма или хранителна алергия.

5. *Ambrosia* spp. са заплаха за общественото здраве поради алергенните свойства на техните полени, които могат да причинят риноконюнктивит и астма, както и други болестни състояния.

6. Разпространението на *Ambrosia* spp. следва човешката дейност. Важни механизми при разпространението на растението са вносът на зърно и зърнени култури, движението на селскостопански машини и оборудване.

Използвана литература

[1] EFSA: Opinion of the Scientific Panel on Plant Health on the pest risk assessment made by Lithuania on *Ambrosia* spp., The EFSA Journal (2007) 527, 1-33.

[2] EFSA Scientific Opinion on the effect on public or animal health or on the environment on the presence of seeds of *Ambrosia* spp. in animal feed, Panel on Contaminants in the Food Chain (CONTAM), EFSA Panel on Dietetic Products, Nutrition and Allergies (NDA) and EFSA Panel on Plant Health (PLH); EFSA Journal 2010; 8(6):1566.

[3] Puc M, 2004. Ragweed pollen in the air of Szczecin. Annals of Agricultural and Environmental Medicine, 11, 53-57.

[4] Fumanal B, Chauvel B and Bretagnolle F, 2007a. Estimation of pollen and seed production of common ragweed in France. Annals of Agricultural and Environmental Medicine, 14, 233-236.

[5] Alberternst B, Nawrath S and Klingenstein F, 2006. Biologie, Verbreitung und Einschleppungswege von *Ambrosia artemisiifolia* in Deutschland und Bewertung aus Naturschutzsicht. Nachrichtenblatt des Deutschen Pflanzenschutzdienstes, 58, 279-285.

[6] Bohren C, 2006. *Ambrosia artemisiifolia* L. - in Switzerland: concerted actions to prevent further spreading. Nachrichtenblatt des Deutschen Pflanzenschutzdienstes, 58, 304-308.

18.07.2022 г.

Изготвили: д-р Светлана Черкезова и зооинж. д-р Надежда Луканова